

Адолат ҳар ишда ҳамроҳимиз ва дастуримиз бўлсин!

ИНСОН ва ҚОНУН

№ 10 (465)
2006 йил
14 март
сешанба

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

Сотувда эркин нархда

MEZON:

Жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадалларидан, шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақаларидаги маблағларга ҳисоблаб чиқарилган фойдаланилишидан фуқаролар ва Халқ банки оладиган бошқа даромадлардан, жамғариб бориладиган пенсия тўловларидан, шунингдек жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағлари айланмасидан солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар олинмайди.

“ФУҚАРОЛАРНИНГ ЖАМҒАРИБ БОРИЛАДИГАН ПЕНСИЯ ТАЪМИНОТИ ТЎҒРИСИДА”ГИ ҚОНУН, 14-МОДДА

ИМКОНИЯТ ОРТИДАГИ МАСЪУЛИЯТ

Дунёнинг ривожланган демократик давлатларида ҳеч бир фуқаро, ҳеч бир одам ўз иқтисодий ҳаётини, кундалик турмуш тарзини ва эртанги ҳаёт йўлини Конституциясиз тасаввур этмайди.

Холбуки, демократик тараққиёт йўлини танлаган ҳар қайси жамият олдида, авваломбор, фуқароларнинг, айниқса, ёшларнинг ҳуқуқий онги ва маданиятини юксалтириш, улар қалбиди Конституция ва қонунлар асосида яшаш дунёқаролини шакллантиришдек катта вазифа туради. Бош қомусимиз қабул қилинган кундан бун ўтган давр ичиди Конституцияда белгиланган устувор иқтисодий ва сиёсий-ҳуқуқий гоёлар жамиятимиз ҳаётида босқичма-босқич ўзининг амалий ифодасини топмоқда. Айниқса, мамлакатимизда 2008 йилда бошлаб ўлим ҳазосининг бутунлай бекор қилиниши ва қамоққа олишга санкция беришни судларга ўтказилиши бир томондан, Конституциямизнинг яшовчанлиги, тараққиёт билан узвийлиги, халқаро ҳуқуқнинг умумэтироф этилган принциплари ва қоидалари билан ҳамоханлигидан, бир сўз билан айтганда, унинг халқчил қомус эканлигидан далолат берса, бошқа томондан, бу жамият ҳуқуқий ҳаётини демократлаштириш, фуқароларнинг дахлсиз ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилишни конституциявий жиҳатдан янада кафолатлаш сари ташланган муҳим тарихий қадам бўлди.

Шу нуктаи назардан қараганда, ўтган қисқа вақт ичиди жамият конституцияшунослик назарисини ва амалиётининг илгор демократик сиёсий-ҳуқуқий гоёлари билан суғуртилган ўзиниғига ҳос “Ўзбек конституцияшунослик мактаби”ни яратди десак, ҳеч қандай муболаға бўлмайди.

Юқорида айтганимиздек, Конституция жамият ва давлат, ҳолаверса, ҳар бир инсон, ҳар қайси оила ҳаётида алоҳида ўрин тутаяди. Ўз навбатида Конституция ва қонунлар устуворлигига эришиш, қонунларнинг қай даражада ишлари кўп жиҳатдан фуқароларнинг ҳуқуқий саводхонлиги ва фаоллиги билан бевосита боғлиқдир. Бошқача айтганда, жамоатчилик онги фақат “Давлат фуқаролар олдида эмас” балки “Фуқаролар ҳам давлат олдида масъулдирлар” деган фикрни сингдириш айна кунда миллий мафкура соҳасида амалга ошириш лозим бўлган энг муҳим вазифалардан биридир.

Ҳўш, мустакиллик рамзи бўлиши Конституциямиз жамиятимиз, хусусан, биз, ёшларнинг ижтимоий ҳаётида қандай ўзгаришлар манбаи бўлди? Ҳар биримиз Конституция асосида яратиб берилган имкониятлардан умумий фойдаланганимизми? Ҳуқуқимизни билиб, бурчимизни эсдан чиқармаганимизми?

Оддий бир талаба сифатида шуни айтишим керакки, ўсиб келаётган ёш авлоди ҳеч қимдан, ҳеч қайси жамият ёшларидан кам қилмай камолга етказиш давлатимиз сиёсатининг устувор йўналишидан бирига айланди. Ана шундай алоҳида эътибор ва оқилона сиёсат натижаси ўларок, Ўзбекистоннинг ҳақиқий ўтмиши ва бугуни, бетақор маданияти, айниқса, унинг истеъдодли фарзандлари дунё кўз ўнгиди намён бўлган бўлса, Бош Қомусимиз ана шу қобилият ва иқтидорни рўбга чиқаришни ҳуқуқий жиҳатдан кафолатлади. Янаям аниқроғи, Конституциямиз биз,

Xabar

Жорий йилнинг 10 март кунини Адлия вазирлигида Япониянинг Нагоя, Рюкю университетлари олимлари, “ЖАЙКА” халқаро ташкилоти, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Қонунчилик палатаси, Олий суди, Олий ҳўжалик суди, Бош прокуратураси ҳамда бошқа назорат қилувчи идоралар вакиллари иштирокида “Янги тахрирдаги Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексини қабул қилинишида маъмурий процедура-ларнинг янада такомиллаштириш” мавзусида давра суҳбати бўлиб ўтди.

АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИДА

Мазкур анжуманда Нагоя университетининг профессори Кацуя Ичишанин “Япония ва бошқа давлатларда ўтиш даврида маъмурий жавобгарликнинг ҳуқуқий асослари”, Рюкю университетининг профессори Токуданин “Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексини такомиллаштириш юзасидан тавсиялар” мавзусидаги маърузалари йиғилганларга катта таассурот уйғотди.

Дарҳақиқат, янги тахрирдаги “Маъмурий жавобгарлик тўғрисида”ги кодекс лойиҳасини ишлаб чиқишда хорижий давлатлар тажрибларини ўрганиш ва шу асосда қонунчилигимизни янада такомиллаштириш маъмурий ислохотларни амалга оширишда муҳим аҳамият касб этади.

Бу борада айниқса, Япония давлатининг тажрибасини ўрганиш муҳимдир. Чунки Япония давлатининг иқтисодиётини ривожланишига бу соҳадаги қонунлари қабул қилиниши ҳам туртки бўлган.

Шундан келиб чиқиб, Адлия вазирлиги Япониянинг “Жайка” халқаро ташкилоти ва бир қатор нуфузли университетлари билан кенг миқёсда ҳамкорлик олиб бормоқда.

Мазкур анжуманнинг ўтказилиши мамлакатимиз қонунчилигини янада такомиллаштиришга ва Адлия вазирлиги билан Япония давлатининг ўртаги ташкилотлари тўғрисидаги ҳамкорликни муостақкамлашга хизмат қилади.

Tahlil ko'zgasi

Мамлакатимиз электр энергиясини етарли даражада ишлаб чиқариш қувватига эга. Бироқ бу бизга энергия ресурсларига ҳўжасизларча муносабатда бўлиш ҳуқуқини бермайди. Президентимиз Ислам Каримов таъкидлаганидек, бу нобойликларда болаларимиз, келгуси авлодларимизнинг ҳам ҳаққи борлигини доим ёдда тутишимиз ва бу ҳақда бош қотиришимиз зарур.

ҚАРЗ ЮКИ у ишни орқага тортади

Очигини айтганда, электр энергияси, айниқса, ундан фойдаланиш борасида анчагина муаммолар мавжуд. Улчов асбоблари йўқлиги учун электр-энергия тежаб ишлатилмапти.

Президентимизнинг 2005 йил 11 февралдаги “Коммунал хизматлар тарифларининг асосини равишда ўсиб кетишига йўл қўймаслик ҳамда улар учун ўз вақтида ва тўлиқ ҳисоб-китоб қилиниши учун истеъмолчиларнинг масъулиятини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори ва Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 1 ноябрдаги қарори ижроси бўйича вилоят ҳокимлиги ва вилоят электр тармоқлари очик акциядорлик жамиятларининг чоратадбирлар режаси ишлаб чиқилган. Мазкур режага кўра, электр-энергиясидан фойдаланиш қоидалари, улчов асбоблари кўрсаткичларининг нотўғри акс эттирилиши олдини олиш, электр энергиясини узатиш тармоқларидан руҳсатсиз фойдаланишга йўл қўймаслик, тўловларни кечиктирмаслик масалалари ҳар ойда ўтказиладиган рейдларда қўқур таҳлил этилмоқда.

Масалан, “Ўздавэнерго-назорат” агентлигининг Бухоро бўлими ва “Бухоро электр тармоқлари” очик акциядорлик жамияти билан ҳамкорликда ўтказилган шу йилнинг 1-март ҳолатида 703 нафар истеъмолчилар электр ҳисоблагичсиз электр энергиясидан фойдаланиб келгани аниқланган ва уларга нисбатан тегишли чоралар кўрилган.

Афсуски, корхона, ташкилот ва муассасаларда электр-энергиясиди қарздорлик ҳолатлари кўплай учрайди. Ўтган икки ой давомида вилоят ҳудудидаги истеъмолчиларнинг электр энергиясидан қарздорлиги 8713,0 миллион сўмни ташкил этмоқда.

Электр энергияси етказиб берилгани натижасида пайдо бўлган тегидорлик қарзларини ундириш бўйича солиқ идоралари билан ҳамкорликдаги фойдаланиш натижалари таҳлил қилинганда 411 та қарздор ҳўжалик юритувчи субъектлар борлиги аён бўлди.

Мазкур ҳўжалик юритувчи субъектлардан 1236,8 миллион сўмлик муддатга ўтган дебиторлик қарзларини ундириш бўйича вилоят ҳўжалик судга даъво аризалари киритилди. Қисқа муддатда 967,5 миллион сўмлик тўловлар ундириб олинди. Шу ўринда табиий савол туғилади: нега мансабдор шахслар даъво ариза киритилишини ва суд аралашувини кутишади?

(Давоми иккинчи бетда)

Истеъмолчилар ҳуқуқи ҳимояси ҳар бир жамиятда муҳим аҳамиятга молик. Чунки инсон зоти борки, истеъмолчи ҳисобланади. Лекин фақат адолатли жамиятдагина бу ҳуқуқ давлат томонидан кафолатланади.

Мамлакатимизда истеъмолчилар ҳуқуқлари ҳимояси давлат томонидан кафолатланибгина қолмай, қатъий ҳимоя ҳам қилинади. Шу боис истеъмолчилар ҳуқуқий ҳимояси билан шуғулланувчи нафақат давлат, балки жамоат ташкилотлари ривожига ҳам алоҳида аҳамият берилапти.

Давлатимиз раҳбари Ислам Каримов ташаббуси билан 2002 йил 28 ноябрда қабул қилинган “Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилишда жамоатчилик иштирокини кенгайтириш чоратадбирлари тўғрисида”ги ҳуқуқ қарори бу борадаги муҳим қадамлардан дур.

Зеро, мазкур қарор қабул қилинганидан сўнг мамлакатимиз бўйлаб истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилишга бел боғлаган юзлаб жамоат ташки-

лотларига асос солинди. Бугунги кунда республикамизнинг барча туман ва шаҳарларида истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамиятлари, барча маҳалла ва бозорларда, уй-жой мулкдорлари ширкатларида таянч гуруҳлари фаолияти йўлга қўйилди.

Мазкур ташкилотлар истеъмолчилар дуч келаётган муаммоларни ўз вақтида бартараф этиш борасида жон куйдираётгани боис ҳам уларнинг аҳоли ўртасида макъеи тобора муостақамланапти. Бу борада Тошкент шаҳар истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамиятлари

қилияпмиз, - дейди бирлашма раиси Баходир Абдуқайумов. — Муружатларнинг асосий қисми сифатсиз маҳсулот ва хизматлар билан боғлиқ. Бундай ҳолларда “Истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида”ги қонуннинг 13-моддасига кўра иш юритилапти. Мазкур моддада истеъмолчиға нуқсонли буюм сотилганида истеъмолчи товарни айти шундай марказли (модели, артикулли) мақбул сифатли товарга алмаштириб олиш ёки пулини қайтариб олиш ҳуқуқига эгаллиги баён этилган.

Якқасарой туманида яшовчи А.Ҳайдаров Алишер Навоий

ҳудудий бирлашмаси изчил чора-тадбирларни амалга оширяпти.

— Келиб тушаётган ариза ва шикоятларни ўз вақтида қонун доирасида ҳал этишга ҳаракат

кўчасидаги савдо растасида жойлашган “Атланд” дўконидан “Индезит” русумли кир овми машинаси сотиб олган. Замонавий ва айнаи пайтда мушкул-носон осон қилувчи бу буюм оиланинг шикоятлари кабелъ ишдан чиққанлиги учун телефон тармоғи икки ойдан ортиқ ишламагани айтилганди. Бирлашма ходимлари саёй-ҳаракати билан телефон тармоғидаги носозлик бартараф этилди.

Бирлашма томонидан истеъмолчилар ҳуқуқларини судларда ҳимоя қилишга ҳам алоҳида эътибор қарантилапти. Жумладан, Сирғали туманининг 6-мавзесида яшовчи 653 нафар фуқаронинг аризаси туман истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамияти томонидан фуқаролик судига тақдим этилди. Гап шундаки, бу фуқаролар қишқи мавсумда иссиқлик энергияси яши етказиб берилмаганидан азият чеккан. Асосли талаб суд қарори билан ижобат бўлди.

Кўрсатилмаган хизмат учун олинган 57 миллион сўм пул фуқароларга қайта ҳисоб-китоб қилиб берилди.

Н.АБДУРАИМОВА,
ЎЗА мухбири

Qaror va ijro

қўқасидаги савдо растасида жойлашган “Атланд” дўконидан “Индезит” русумли кир овми машинаси сотиб олган. Замонавий ва айнаи пайтда мушкул-носон осон қилувчи бу буюм оиланинг шикоятлари кабелъ ишдан чиққанлиги учун телефон тармоғи икки ойдан ортиқ ишламагани айтилганди. Бирлашма ходимлари саёй-ҳаракати билан телефон тармоғидаги носозлик бартараф этилди.

Бирлашма томонидан истеъмолчилар ҳуқуқларини судларда ҳимоя қилишга ҳам алоҳида эътибор қарантилапти. Жумладан, Сирғали туманининг 6-мавзесида яшовчи 653 нафар фуқаронинг аризаси туман истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамияти томонидан фуқаролик судига тақдим этилди. Гап шундаки, бу фуқаролар қишқи мавсумда иссиқлик энергияси яши етказиб берилмаганидан азият чеккан. Асосли талаб суд қарори билан ижобат бўлди.

Кўрсатилмаган хизмат учун олинган 57 миллион сўм пул фуқароларга қайта ҳисоб-китоб қилиб берилди.

Н.АБДУРАИМОВА,
ЎЗА мухбири

Бу йил мамлакатимиздаги барча ширкат ва жамоа ҳўжаликлари тугатилиб, уларнинг ўрнида янги фермер ҳўжаликлари ташкил этилаётир. Бу бежиз эмас алаббатта. Чунки ўтган йиллар давомида фермерлик ҳаракати ўзини оқлаб, иқтисодиётини юксалтиришининг муҳим омилларидан бири эканлиги ўз исботини топди. Ахир, деҳқон ерни боқса, ер эли боқади, деб бежизга айтишмаган. Шу боис, мазкур ҳаракатни ривожлантириш учун яратиб берилган шарт-шароитлар кўла-ми ҳам тобора кенгайиб бормоқда.

Давлатимиз раҳбарининг ўтган йили 8 ноябрда қабул қилинган “2006 йилда қишлоқ ҳўжалиги қорхоналари (ширкатлари)ни фермер ҳўжаликлариға айлантиришга онд чоратадбирлар тўғрисида”ги қарори ҳам ана шу эзгу мақсадга йўналтирилган.

Фарғона вилоятида ҳам ушбу қарор ижросини таъминлаш юзасидан

режалаштирилган 3509 та фермер ҳўжалигига 38422 гектар ер майдони ажратиб берилди. Жумладан, пахта ва галлалчилик йўналишида 974 та фермер ҳўжалигига 30751 гектар, сабза-вотчилик учун 50 та фермер ҳўжалигига 98

гектар, бог ва узумчиликка ихтисослашган 2215 та фермер ҳўжалигига 6095 гектари, чорвачиликни ихтиёр

этанг 25 нафар фермерга 70 гектар ва бошқа йўналишлардаги 245 та фермер ҳўжалигига 808 гектар ажратиб берилди. Бугунгача эса 3802 та фермер ҳўжаликлари 37.444 гектар ернинг эгасига айланишди. Айниқса, ана шу ҳўжа-

ликларнинг 3396 таси янги ташкил этилган фермер ҳўжаликлари эканлиги қувонарли ҳолдир. Ҳозир уларнинг

Bugunning gapi

қарийб 80 фоизи давлат рўйхатидан ўтказилди. Давлатимиз раҳбари томонидан қишлоқ ҳўжалигидаги ислохотларни бораида имзоланган яна бир муҳим ҳужжат бу, — “Мева-сабзавотчилик ва узумчилик соҳасини ислох қилиш бўйича ташкилий чоратадбирлар тўғрисида”ги қарордир.

Мазкур қарор асосида вилоят бўйича 15 та ширкат ҳўжаликларининг ерларини фермер ҳўжаликлариға қайта тақсимлаш лойиҳалари ишлаб чиқилди.

(Давоми иккинчи бетда)

ДЕҲҚОН ЕРНИ, ЕР ЭЛНИ БОҚАДИ

бир қатор ижобий ишлар амалга оширилмоқда. Аввало шуни айтиш лозимки, юқоридаги қарорға мувофиқ вилоят-

да мавжуд 40 та ширкат ҳўжалиги фермер ҳўжаликлариға айлантирилмоқда. Уларнинг негизиди ташкил этилиши

ликларнинг 3396 таси янги ташкил этилган фермер ҳўжаликлари эканлиги қувонарли ҳолдир. Ҳозир уларнинг

Масалан, “Ўздавэнерго-назорат” агентлигининг Бухоро бўлими ва “Бухоро электр тармоқлари” очик акциядорлик жамияти билан ҳамкорликда ўтказилган шу йилнинг 1-март ҳолатида 703 нафар истеъмолчилар электр ҳисоблагичсиз электр энергиясидан фойдаланиб келгани аниқланган ва уларга нисбатан тегишли чоралар кўрилган.

Афсуски, корхона, ташкилот ва муассасаларда электр-энергиясиди қарздорлик ҳолатлари кўплай учрайди. Ўтган икки ой давомида вилоят ҳудудидаги истеъмолчиларнинг электр энергиясидан қарздорлиги 8713,0 миллион сўмни ташкил этмоқда.

Электр энергияси етказиб берилгани натижасида пайдо бўлган тегидорлик қарзларини ундириш бўйича солиқ идоралари билан ҳамкорликдаги фойдаланиш натижалари таҳлил қилинганда 411 та қарздор ҳўжалик юритувчи субъектлар борлиги аён бўлди.

Мазкур ҳўжалик юритувчи субъектлардан 1236,8 миллион сўмлик муддатга ўтган дебиторлик қарзларини ундириш бўйича вилоят ҳўжалик судга даъво аризалари киритилди. Қисқа муддатда 967,5 миллион сўмлик тўловлар ундириб олинди. Шу ўринда табиий савол туғилади: нега мансабдор шахслар даъво ариза киритилишини ва суд аралашувини кутишади?

(Давоми иккинчи бетда)

ДЕХҚОН ЕРНИ, ЕР ЭЛНИ БОҚАДИ

(Давоми. Боши биринчи бетда)
Унга кўра, пахта ва галлачилик йўналишида 158 та, сабзавотчилик учун 228 та, бог ва узумчиликка ихтисослашадиган 2940 та, чорвачилик ва бошқа йўналишларда фаолият юртакдан 59 та фермер хўжалиқларига 10589 гектар ер майдони ажратиш режалаштирилгани ҳолда, жорий йилнинг шу даврига қадар 1524 та фермерга 4867 гектар ер ажратиб берилди.

Афсуски, бу борадаги ишлар ҳамма туманда ҳам кўнгилдагидек кечаяпти деб бўлмайди. Яъни айрим ширкат хўжалиқларини қайта ташкил этиш комиссиялари талабгор-

ларнинг имкониятларини баҳолашда ҳолисликни "унутиб" қўйишмоқда.

Масалан, Қувасой шаҳридаги "Баракат" фермер хўжалиги раҳбари Нуриддин Мўйдинов, Ф.Шамсутдинов номидаги ширкат хўжалигининг қайта ташкил этиш комиссияси хатти-ҳаракатларидан норози бўлиб, вилоят адлия бошқармасига шикоят ариза билан мурожаат қилди. Аниқланишича, Нуриддин танловга қўйилган 5 лойиҳа бўйича талабгорлик қилган. Комиссия унинг имкониятларини баҳолаб, 71,2 балл берган. Худди шу лойиҳа

олинмаган ёки аниқлиги киритилмаган ҳолда мол-мулк ва маблағи учун керакли балл берилмаган. Ваҳоланки, "Узтадбиркорбанк"нинг Қувасой шаҳар мини банки томонидан 2006 йил 13 феврал кунини берилган 13-сонли маълумотномада фермернинг ҳисоб-рақамидан юқоридаги маблағ борлиги ва фермернинг бошқа мажбуриятлардан қарзи йўқлиги тасдиқланган. Адлия вазирлигида 2005 йил 19 ноябр кунини 1523-рақам билан рўйхатдан ўтказилган "Фермер хўжалигини юришти учун ер участкаларини

балки унга қўшилиб, 10.042.219 сўмини ташкил қилар эди. Бу билан Нуриддинга мол-мулк ва маблағи учун 10 балл берилиб, унинг умумий балли 73,2 баллга етган ва фермер танлов голиби деб топилган бўларди. Ана шу асосга кўра, вилоят адлия бошқармаси томонидан Ф.Шамсутдинов номидаги ширкат хўжалигининг қайта ташкил этиш комиссияси раиси Х.Турдибоев номига аниқланган қонуниётчилик ҳолатини бартараф этиш юзасидан тақдирнома киритилди.

Bugunning gapi

Келгусида шу ва шунга ўхшаш ноқонуний хатти-ҳаракатларнинг олдини олиш, энг асосийси, янги ташкил этилган фермер хўжалиқлари раҳбарларининг ҳуқуқий билимларини ошириш мақсадида вилоят адлия бошқармаси томонидан ҳар бир туман ва шаҳарларда семинар ўқувлар ҳамда "Ҳуқуқий билимлар кўни" тадбирлари ташкиллаштирилмоқда. 1 апрелга қадар давом этакдан мазкур тадбир иштирокчиларига асосан Президентимизнинг "Бизнинг бош мақсади-миз — жамиятни демократлаштириш ва янгилаш, мамлакатни модернизация ва ислоҳ этишдир" маърузасидан келиб чиқадиган вазифалар, Ер кодексидан белгиланган ҳуқуқ ва мажбуриятлар, "Фермер хўжалиги тўғрисида"ги, "Хўжалик юритувчи субъектларнинг шартномавий ҳуқуқий базаси тўғрисида"ги қонуларнинг мазмунини ва моҳиятини, шартнома мажбуриятларини бажармаганлик учун жавобгарлик юзасидан тушунчалар берилмоқда.

Зеро, бугун деҳқон ерга меҳнат қилиш билан бирга амалдаги қонуларни ҳам мукаммал билиши керак.

Миродил ФАЙЗИЕВ, Фаргона вилоят адлия бошқармаси бошлигининг биринчи ўринбосари, Хуршид СУЛТОНОВ, "Инсон ва қонун" мухбири

Muloqot

ВАСИЙ КИМ? ХОМИЙ-ЧИ?

— *Вояга етмаган болаларга васийлик ва ҳомийлик қандай ҳолларда белгиланади? Қолаверса, васий ва ҳомийнинг ҳуқуқ ҳамда мажбуриятлари нималардан иборат? Илтимос, шу ҳақда маълумот берсангиз.*

Г.ҲАЙТОВА, Деҳқонбод тумани

— Оила кодексининг 176-моддасига биноан **васийлик** ўн тўрт ёшга тўлмаган болаларга ва суд томонидан муомалага лаёқатсиз деб топилган шахсларга нисбатан белгиланади. Ҳомийлик эса ўн тўрт ёшдан ўн саккиз ёшгача бўлган вояга етмаганларга, шунингдек, суд томонидан муомала лаёқати чекланган, деб топилган шахсларга нисбатан белгилашнинг лозими. Шунингдек, ушбу кодекснинг 177-моддасига мувофиқ, боланинг ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилинмаган ота-онаси бўлиб, васийлик ва ҳомийлик идораларини унинг ота-она тарбиясида қилиши бола манфаатларига жавоб бермаслигини, шунингдек, боланинг ҳаёти ва соғлиги учун бевосита хавф борлигини аниқласа, унга васий ёки ҳомий тайинланади.

Кодекснинг 178-моддасида қайд этилишича, ота-она олти ойдан ортиқ вақт мобайнида ҳозир бўлмаган тақдирда, агар болаларнинг манфаатлари учун зарур бўлса, уларга нисбатан васийлик ва ҳомийлик белгиланади. Ота-оналик вақтинча белгиланмаганда, агар улар боласини қариndoшлари ёки яқин кишилари қарамоғига тарбиялаш ва назорат қилиш учун қолдирган бўлсалар, болаларга васийлик ва ҳомийлик белгилашни шарт эмас.

Кодекснинг 181-моддасида васий ва ҳомийнинг ҳуқуқ ҳамда мажбуриятлари ҳақида мажбуриятлари бўлиб, унга биноан васийлар ўз қарамоғидagi шахсларнинг қонуний вақиллари ҳисобланади ва улар номидан ҳамда уларнинг манфаатларини қўзлаб барча зарур битимларни тузади. Ҳомийлар ўз қарамоғида

бу борадаги ишлар ҳамма туманда ҳам кўнгилдагидек кечаяпти деб бўлмайди. Яъни айрим ширкат хўжалиқларини қайта ташкил этиш комиссиялари талабгор-

раси томонидан электр-энергиядан оқилона фойдаланишга доир қонулар ижроси юзасидан ўтказилган текширишда худди шундай 30 нафар нур ўрилларнинг боши эгилиб қолди. Уларга қараб, "қани ўзбекона тантилик?" дегимиз келади.

Вилоятда табиийгаз тўловлари бўйича қарздорлар сафи камаётган бўлса-да, дебитор қарздорлик кўрсаткичлари ҳамон долзарб муаммо бўлиб турибди. "Бухорогаз" худудий газ таъминоти корхонаси инспекцияси шу йилнинг ўтган даврида дебитор қарзларини тўламагани учун 74 нафар истеъмолчиларга газ таъминотини тўхтатиб қўйди. Масалан, Пешку туманидаги "Кумбости" қишлоғида яшовчи Ж.Эсанов, Жондор туманида яшовчи Р.Мирзобоева, Қоракўл тумани "Али-Хўжа" маҳалласи фуқароси Э.Эгамбердиев, "Бирлик" қишлоғидан З.Буранов ўзбошимчилик билан "зангори олов"дан фойдаланиб, туман газ идораларига катта миқдорда зарар етказишган. Шубҳасиз, уларга қонун доирасида

Tahlil ko'z gusi

ҚАРЗ ЮКИ

у ишни орқага тортади

(Давоми. Боши биринчи бетда)
Бу қанча-қанча ортиқча харажат, асабларнинг таранглашиши, вақт совуришига сабаб бўлмайди? Пешку туманидаги "Жонгелди" ширкат хўжалиги, "Сардор-Сарбон" фермер хўжалиги ва "Юлдуз" уй-жой мулкдорлари ширкати электр энергияси бўйича қарзларини ўз вақтида тўламаётгани учун суд олтида жавоб беришди.

Ромитан туманидаги "Миршор" маҳалла фуқаролар йиғини худудидан яшовчи фуқаро Х.Раҳмонов ўзбошимчилик билан электр тармоғига уланиб, қонунга зид равишда фойдаланиб келган. Бу хатти-ҳаракати билан электр тармоқлари корхонасига 13910 сўмлик зарар етказган. Туман прокуратураси томонидан 2006 йил 25 феврал кунини унга нисбатан МЖТКнинг 101-моддаси бўйича маъмурий иш қўзғатилиб, мазмунан кўриб чиқиш учун жиноят ишлари бўйича туман судига юборилди. Етказилган зарар ихтиёрий равишда ундирилди.

Пешку туман прокурату-

раси томонидан электр-энергиядан оқилона фойдаланишга доир қонулар ижроси юзасидан ўтказилган текширишда худди шундай 30 нафар нур ўрилларнинг боши эгилиб қолди. Уларга қараб, "қани ўзбекона тантилик?" дегимиз келади.

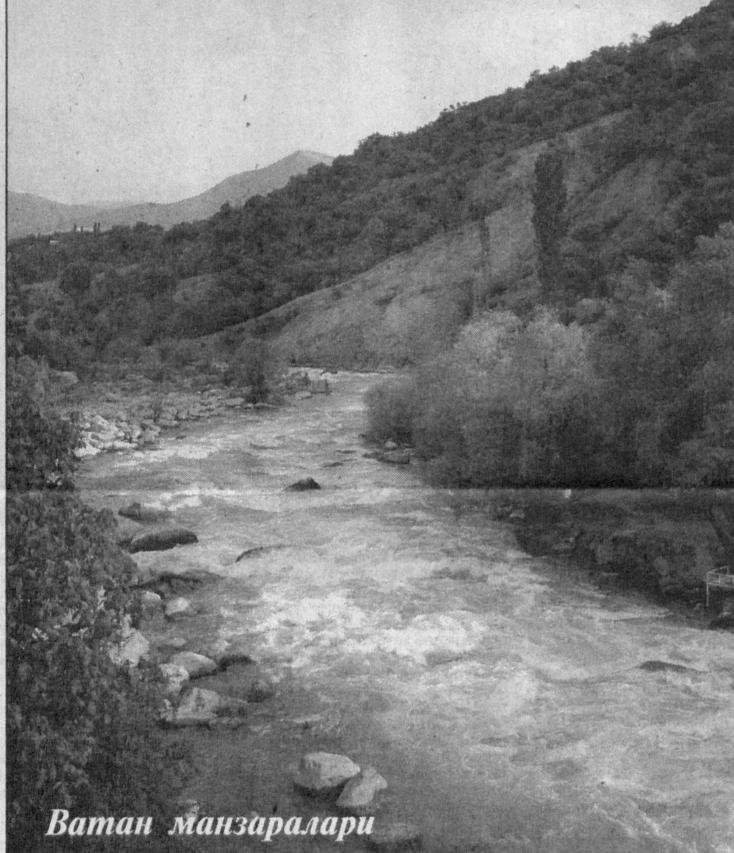
Вилоятда табиийгаз тўловлари бўйича қарздорлар сафи камаётган бўлса-да, дебитор қарздорлик кўрсаткичлари ҳамон долзарб муаммо бўлиб турибди. "Бухорогаз" худудий газ таъминоти корхонаси инспекцияси шу йилнинг ўтган даврида дебитор қарзларини тўламагани учун 74 нафар истеъмолчиларга газ таъминотини тўхтатиб қўйди. Масалан, Пешку туманидаги "Кумбости" қишлоғида яшовчи Ж.Эсанов, Жондор туманида яшовчи Р.Мирзобоева, Қоракўл тумани "Али-Хўжа" маҳалласи фуқароси Э.Эгамбердиев, "Бирлик" қишлоғидан З.Буранов ўзбошимчилик билан "зангори олов"дан фойдаланиб, туман газ идораларига катта миқдорда зарар етказишган. Шубҳасиз, уларга қонун доирасида

таъсир чоралари қўлланилди.

Бундан ташқари, вилоятдаги "Иссиқлик манбаи" ва "Сувоқова" ишлаб чиқариш бошқармаси томонидан ўтган икки ой давомида кўрсатилган хизматлар учун муддатга ўтган дебиторлик қарзларни ундириш бўйича вилоят хўжалик судига ва фуқаролик судларига даъво аризалари киритилган.

Бу эса, газ ва электр энергияси етказиб бериш билан шугулланадиган идоралар ўз фаолиятларини қайта қуриш лозимлигини кўрсатади. Мазкур идораларнинг маъсулиятсизлиги билан боғлиқ қўлаб фактлар ва суиистеъмолликлар фикримизнинг далилидир. Энг муҳими, пинҳона ҳисоб-китобларга йўл қўймастик, хизмат кўрсатадиган корхоналар билан тузилган шартнома шартларига қатъий амал қилиши зарур. Ана шундангина товарлар, хизматлар нархи қасбий, мамлакат иқтисодиёти жадал суръатда ривожланади.

Саид ШОДИЕВ, хуқуқшунос
Валижон ЮСУПОВ, "Инсон ва қонун" мухбири

Ватан манзаралари

Хўжалик юритувчи субъектлар ўртасидаги фаолият замири халқасига ўхшайди. Агар у узибса, ўртада силлиқ кетаётган иш издан чиқади, муносабат бузилади. Тадбиркор сарсон бўлиб, охири адлия идораларидан кўмак сўрайди. Шундан сўнг, албатта, масала адолатли ечим топади. Ўзгача эса иш судгача етиб боради.

УЗИЛГАН

ЖАЛҚА

ёхуд жарима-ю, устамалар кимнинг чўнтагидан тўланади?

Яқинда Сирдарё туманидаги "Азамат Худойкул" фермер хўжалиги айнан шундай ҳолини бошдан кечирди. Гап шундаки, "Марказий Осие" уруғчилик компанияси" шўба корхонаси билан "Азамат Худойкул" фермер хўжалиги ўртасида 2005 йилнинг 20 январидан 230-сонли шартномага тузилган. Мазкур шартномага кўра, фермер хўжалиги давлатга 95,2 тонна пахта топишириш белгиланган. Шўба корхонаси эса ана шу етиштирилаётган маҳсулот умумий қийматининг 50 фоизидан кам бўлмаган миқдори — 10 миллион 710 миң сўмини фермер хўжалигига янги ҳосил йиғим-төрими бошланганга қадар бўнақ тариқасида тўлаши керак эди.

Фермер хўжалигининг бандадаги ҳисоб рақамидан пул бўлгани яқши-да. Минерал ўғит, ёқилги, техника эҳтиёт қисмлари ва мойлаш материаллари, иш ҳақи дегаданди. Ҳаммасига пул керак. Август ойининг охиригача ҳосил тўллаб бўлинадди. Ишбилармон деҳқонлар бекорга август — ҳосил тўллаш оийи дейишмаган. Бу пайтда бир кун бой берилди-ми, яратилаётган ҳосилга жиддий зарар етиши мумкин.

Хуллас, август ойига қадар шўба корхонаси томонидан шартномада кўзда тутилган 10 миллион 210 миң сўм бўнақнинг 2

миллион 680 миң сўм тўланди, холос. 8 миллион 30 миң сўми эса ора йўлда қолиб кетди. Фермер хўжалиги раҳбари айниқса, ҳосил тўллаш даврида моддий хайратдан қийналиб қолади ва шу боис у оилавий бюджетдаги маблағини сарфлашга мажбур бўлади. Аниқроқ айтганда, мол-ҳолини сотиб, харажат қилади. Бу кунгидек чикимлар олдидан гўё денгиздан бир томчи эди. Шу боис Х.Хайриддинов нефть маҳсулотлари, минерал ўғитлар корхоналари ҳамда фермер хўжалиги аъзолари иш ҳақидан қарз бўлиб қолади.

Фермер бўнақ тўловининг бажарилишига қаттиқ ишонганди. Афсуски, шўба корхонаси мутаассадилари мажбуриятларини тўла бажаришмади. Бўнақнинг қолган қисми тўланмади. 2005 йилнинг 26 август кунини шўба корхонаси директорининг муювини И.Ноғай "Азамат Худойкул" фермер хўжалиги билан тузилган шартнома билан бекор қилинганлиги ҳақида "Бахт" пахта тозалаш акциядорлик жамиятига маълумот йўллади.

риятлари тўлиқ ўз аксини топади. Пахта тозалаш акциядорлик жамиятининг мажбуриятда жумладан, фермер хўжалигига етказиб берилган маҳсулот қийматининг 80 фоизи ҳисобидан бериладиган бўнақ ҳамда төрим учун юборилган пуллар ва бошқа харажатлар чегирилгандан қолган қисмини маҳсулот топиширилгандан сўнг етти кун ичида тўлаб бериш назарда тутилган.

Шартноманинг шуниси яқши. Маҳсулот топиширилгач, аниқ орани очик қилиш кунигача белгилаб қўйилгани ундан ҳам яқши. Чунки тадбиркор эртанги кунга ишонч билан қараб, шунга ярашад харажат қилади. Кўнглинг тинч, ишинг хотиржам кечинишга нима етсин.

Фермер хўжалиги акциядорлик жамиятига 97,8 тонна соф ҳолда пахта топишириб, шартномавий режани ортиги билан бажаради. Х.Хайриддинов хурсанд ҳолда биринчи октябр кунини пахта тозалаш корхонасига кириб боради. У режалар бажарилганлигини айтиб, солиштирма далолатнома тузишларини сўрайди. Корхонадаги му-

Mulohaza, tahlil, saboq

тасаддилар "эрта келинг, индин келинг", дея ишни орқага сураверади. Маъсулларнинг солиштирма далолатнома тузишини чўзаятгани Х.Хайриддиновнинг тавшишини баттар ортиради.

Унинг тавшишларини ноурин эмасди. Чунки фермернинг нефть ва минерал ўғитлардан қарзи осилиб турганди. Агар судга беришса, вақтида тўловни амалга оширмаганлиги учун асосий қарздан ташқари устамам ҳам ундирилиши, давлат божи-ю, суд харажатларини ҳам тўлаши тайин эди.

Пахта тозалаш корхонасида солиштирма далолатнома тузиб, орани очик қилиб олишлари учун фермернинг кўп сарсон бўлишига тўғри келди. Салкам бир ойдан бери оғзаки

пахта тозалаш акциядорлик жамиятидан 14 миллион 957 миң сўм асосий қарз, 3 миллион 449 миң 752 сўм устамам, "Марказий Осие" уруғчилик компанияси"дан 1 миллион 204 миң 500 сўм жарима ундириш керак, деган тўхтамага келди. Фермер хўжалиги манфаатини қўзлаб вилоят хўжалик судига даъво киритди.

Акциядорлик жамияти иш судга қўрилгунга қадар фермер хўжалигининг асосий қарздан маълум қисмини тўлади. Шу боис сўм қолган асосий қарзи — 1 миллион 257 миң сўм, шунингдек, 628 миң 500 сўм устамани фермер хўжалиги ҳисобига ундиришга қаратилган қарор чиқарди. Бундан ташқари, суд харажатлари ва давлат божи ҳам акциядорлик жамияти ҳисобидан ундирилди. Жавобгар — "Марказий Осие" уруғчилик компанияси" ҳисоби эса 903 миң сўм жарима ундиришга қаратилган ҳал қилув қарори қабул қилинди.

Тадбиркор манфаати қонун йўли билан ҳимоя қилиниб, адолат қарор топди. Бирок масалани бекор қилиш учун мажбуриятларига ҳар иккала корхона қатъий амал қилганда юқоридаги воқеалар бўлмастлиги аниқ эди. Тадбиркор Х.Хайриддиновнинг сарсон бўлиши ҳам ўрин қолмасди.

Шартнома мажбуриятларини у ёки бу томондан бажарилмаслиги устамам-ю, жарима тўлашига сабаб бўлиши қонунда бор гап. Бирок ана шу жарима-ю, устамам кимнинг чўнтагидан тўланади? Албатта, айбдор жамоа ҳисобидан. Хўжалик юритувчи субъектлар ўртасидаги шартнома муносабатларида замири халқаси узилашмаслиги керак. Акс ҳолда юқоридагидек вазиятга дуч келинади.

Абдумурод ҚУЗИЕВ, Сирдарё вилоят адлия бошқармаси бўлим бошлиги
Абдухамид ХУДОЙБЕРДИЕВ, "Инсон ва қонун" мухбири

ЖАЗО БЕЛГИЛАНГАН

— *Корхонанинг мансабдор шахслари қандай ҳолларда маъмурий ва жиноий жавобгарликка тортилаши мумкин?*

Шахло ЎРИНБОЕВА, Паркент тумани

— Меҳнат вазирлиги тасдиқлаган идоралари томонидан юборилган шахсларни; муқо-бил хизматчилар, ҳарбий хизматта мажбуриятлари ҳужжатларсиз ёки ҳақиқий бўлмаган шахсини тасдиқловчи ҳужжатлар билан қабул қилиш, қонуний кучга кирган суд ҳукми билан муайян лавозимларини эгаллаш ёки муайян фаолият билан шугулланиш таъқиқланган шахсларни ишга қабул қилиш; ёнгина қарши қоидалар ва хавфсизлик техникасини, ишлаб чиқариш санитарияси ёки ҳодимга зарар келтиришига сабаб бўлган ҳодимнинг мурожаатини кўриб чиқишдан бош тортиш ёки уни ўз вақтида кўриб чиқмаслик ёхуд улар бўйича асоссиз, зид қарор қабул қилиш каби ҳолатларда юзга келади.

Умуман, меҳнат тўғрисидаги қонуниётда бу борадаги барча масалалар тўлиқ ўз аксини топган.

меҳнат идоралари томонидан юборилган шахсларни; муқо-бил хизматчилар, ҳарбий хизматта мажбуриятлари ҳужжатларсиз ёки ҳақиқий бўлмаган шахсини тасдиқловчи ҳужжатлар билан қабул қилиш, қонуний кучга кирган суд ҳукми билан муайян лавозимларини эгаллаш ёки муайян фаолият билан шугулланиш таъқиқланган шахсларни ишга қабул қилиш; ёнгина қарши қоидалар ва хавфсизлик техникасини, ишлаб чиқариш санитарияси ёки ҳодимга зарар келтиришига сабаб бўлган ҳодимнинг мурожаатини кўриб чиқишдан бош тортиш ёки уни ўз вақтида кўриб чиқмаслик ёхуд улар бўйича асоссиз, зид қарор қабул қилиш каби ҳолатларда юзга келади.

Умуман, меҳнат тўғрисидаги қонуниётда бу борадаги барча масалалар тўлиқ ўз аксини топган.

БАДАЛ ТўЛАШИНГИЗ ШАРТ!

— *Мен деҳқон хўжалигининг азоси сифатида фаолият юртаман. Айтишг-чи, бюджетдан ташқари пенсия жамғармасига суғурта бадали тўлашим керакми?*

Меҳринисо ҚУРБОНОВА, Шофирқон тумани

— Вазирлар Маҳкамасининг 2001 йил 24 августдаги 351-сонли қарорига қилинган 2-илова "деҳқон хўжалиги аъзоларини ижтимоий суғурталаш ва уларнинг ижтимоий таъминоти тўғрисида"ги Низомга мувофиқ, деҳқон хўжалиги аъзолари ихтиёрийлик асосида ижтимоий суғурта қилинади.

Шунингдек, ижтимоий суғурталаш ҳоҳишини билдирган деҳқон хўжалиги азоси бюджетдан ташқари пенсия жамғармасига бадал тўловчи сифатида давлат солиқ хизмати идораларида белгиланган тартибда рўйхатдан ўтиши шарт.

Деҳқон хўжалиги азоси бюджетдан ташқари пенсия жамғармасига суғурта бадаллари тўлаган тақдирда, "Фу-

қароларнинг давлат пенсия таъминоти тўғрисида"ги қонунга мувофиқ пенсия билан таъминлангани; қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда вақтинча меҳнатга лаёқатсизлик нафақаси, ҳомилдорлик ва туғиш нафақаси, бола туғилганда нафақа олиш ҳамда дафн мароси учун нафақа олиш ҳуқуқига эга бўлади. Деҳқон хўжалиги аъзоларининг пенсия олишга бўлган ҳуқуқи у пенсия ёшига тулганда ёки қонун ҳужжатларида назарда тутилган бошқа ҳолатларда белгиланади.

Агар нафақани олиш ҳуқуқи деҳқон хўжалиги азоси томонидан бюджетдан ташқари пенсия жамғармасига суғурта бадаллари тўлаш даврида бошланган бўлса, унинг ижтимоий суғурта бўйича нафақа берилади.

Саволларга хуқуқшунос Саломат НИЕЗОВА жавоб берди

Ҳадемай Ватанимиз истиқлолга эришганига 15 йил тўлади. Маълумки, ўтган қисқа вақт мобайнида барча жаҳонда кенг қамровли ислохотлар ўтказилди ва бу жараён ҳамон давом этаётди. Бундан қўланган мақсад яна — фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш ҳамда шу орқали жамият тараққийотида эришишдир. Табиғики, бунинг учун ҳуқуқимиз томонидан бир қатор қонун ва қонун ости ҳужжатлари қабул қилинди. Бошқача айтганда, "Инсон, унинг манфаатлари, ҳуқуқ ва эркинликлари олий қадрият ҳисобланади", деган конституционий қоида тўла-тўқис уз ифодасини топди.

Ана шу ҳуқуқий ҳужжатлардан бири бу — "Фуқароларнинг муносабатлари тўғрисида"ги қонундир. Маъмур қонуннинг янги таҳрири 2002 йилнинг 13 декабрида қабул қилинди ва 3 йилдирки, у фуқароларимиз манфаатига хизмат қилиб келмоқда. Мустақил юртимиз тарихида ушбу қонун дастлаб 1994 йил 6 майда қабул қилинган бўлиб, унда бор-йўғи 18 та модда мавжуд эди. Қонуннинг янги таҳрири эса янада мукамаллаштирилиб, 5 та бўлим ва 28 та моддани ўз ичига олди. Қонуннинг аҳамияти тўғрисида сўз юртдагина, аввало шунинг таъкидлаш жоизки, унинг қабул қилиниши мамлакатимизда ҳуқуқий-демократик давлат, кучли фуқаролик жамияти қуриш йўлидаги давлат қадам бўлди. Чунки фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари қонун йўли билан ҳимоя қилинмаган жамиятда тараққийот ҳақида гап ҳам бўлиши мумкин эмас.

Қонунга мувофиқ ҳар бир фуқаро бевосита ўзи ва бошқа фуқаролар билан биргаликда ваколатли давлат идораларига, муассасаларга ёки халқ вакилларига ариза, талғиф ва шикоятлар билан мурожаат қилиш ҳуқуқига эгадир. Аризалар, талғифлар ва шикоятлар қонунда белгиланган тартибда ва муддатларда қилиб чиқиши шарт. Бу эса мамлакатимизда яшаётган ҳар бир фуқаронинг Конституциявий ҳуқуқи бўлиб, ушбу ҳуқуқ Конституцияимизнинг 35-моддасида мустақамлаб кўйилган.

Мурожаатнинг энг қўлай ва кенг тарқалган тури бу — ариза ва шикоятдир. Ариза — фуқароларнинг ўз ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини рўйбга чиқаришда ёрдам кўрсатиш тўғрисидаги илтимосдир. Шикоят бўлса, фуқароларнинг бузилган ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини тиклаш тўғрисидаги талабдир. Қонуннинг 18-моддасига асосан фуқароларнинг ариза, шикоят, талғифлари тушган кундан эътиборан бир ойгача бўлган муддат ичида қилиб хал қилиниши ва ариза, шикоят муаллифига ёзма равишда жавоб берилиши шарт. Лекин қўшимча ўрга-

ФУҚАРО МАНФААТИ

бугун амалдаги барча қонунларимиз ана шу мақсадга хизмат қилмоқда

ли идорага жўнатилиши ва бу ҳақда ариза, шикоят муаллифига хабар қилиниши лозим. Шунингдек, ариза, шикоятларни қўриб чиқиш учун бошқа давлат идорасига асосан ариза, шикоят қилинаётган мансабдор шахсларнинг ўзига жўнатиш мумкин эмас.

Шунингдек, ариза, шикоят қилиш кераки, орамизда мурожаат қилиш тартибини билмайдиган фуқаролар ҳам учраб туради. Қонун ижодкорлари масаланинг ана шу жиҳатларини ҳам эътибордан четда қолдиришмаган. Шунинг учун қонунда фуқаролар томонидан ариза, шикоят ва талғифлар бериш тартиби ҳам белгилаб қўйилган бўлиб, унга қўра фуқароларнинг ариза ва шикоятларида фуқаронинг фамилияси, исми, яшаш жойи тўғрисидаги маълумотлар ва мурожаат этувчининг имзоси бўлиши шарт. Агар ариза-шикоятда юқорида кўрсатилган маълумотлар

ли идорага жўнатилиши ва бу ҳақда ариза, шикоят муаллифига хабар қилиниши лозим. Шунингдек, ариза, шикоятларни қўриб чиқиш учун бошқа давлат идорасига асосан ариза, шикоят қилинаётган мансабдор шахсларнинг ўзига жўнатиш мумкин эмас.

бўлмаса ёки имзо қўйилмаган бўлса, бундай ариза, шикоятлар аноним деб топилади ва қўриб чиқилмайди. Қонуннинг ушбу меъёрини аҳамиятли томони шундаки, биринчидан, бу билан ўзгаларнинг ютуғини кўролмайдиган, халол меҳнат орқали обрў-эътибор топаётган фуқароларимиз устидан турли идораларга тўхмат ва бўҳтондан иборат хатлар ёзишдан чарчамайдиган айрим нопок кимсаларнинг хатти-ҳаракатларига чек қўйилган бўлса, иккинчидан, давлат идоралари, ҳодимларнинг ушбу асосий ариза-шикоятларни текшириб, беҳуда вақт сарфлашларига барҳам берилган. Қонунда белгиланган юқоридаги чекловдан ташқари бошқа барча ҳолларда фуқароларнинг ариза ва шикоятлари, албатта, қабул қилиниши ва қўриб чиқиши лозим. Фуқароларнинг ариза ва шикоятларини қўриб чиқиш асосини равишда рад этилган ҳолларда фуқаро мурожаат қилинган давлат идорасининг юқори турини идорага ёки бевосита судга шикоят беришга ҳақлидир.

Ҳуқуқий ма'рифат

Хулоса ўрнида айтилган бўлса, биз ўз олимизга ҳуқуқий-демократик давлат, кучли фуқаролик жамияти қуриши бош мақсад қилиб қўйган эканмиз, бунинг учун энг аввало, фуқароларимиз ўз ҳуқуқ ва эркинликларини ҳамда бурчларини яхши англашлари лозим ва шарт.

Jamiyatimiz maqsadi

ИМКОНИЯТ ОРТИДАГИ МАСЪУЛИЯТ

(Давоми. Боши биринчи бетда)
Баъзан эса замонавий коллеж ва мактабларда, шина аудиторияларда, нуфузли олий ўқув юртиларида таълим ола туриб, талабаликнинг ола турган шарт-шароитнинг ҳуқуқий кафолати бўлиши Конституциясини ҳатто бир мартаба ўқиб чиқишга ҳам ўзимизда куч топа olmayмиз. Ваҳоланки, ҳар бир ўзбек хонадони кутубхонасида, хоҳ у олдин, хоҳ у зилли оила бўлсин, албатта, мустақиллик декларацияси ва Конституциянинг бўлиши юксак ҳуқуқий маданият ва Бош қонунга бўлган ҳурматнинг рамзий белгиси ҳам дамидир. Қолаверса, Конституцияни ўрганиш, унга суяниш, таъбир жоиз бўлса, унинг руҳи ва гоғларига асослаш яшашни одатга айлантириш нафақат ҳуқуқимиз, балки муқаддас фуқаролик бурчимиз ҳамдир. Шундай экан, Конституцияимиз биз учун, жамиятимиз ва давлатимиз учун ва умуман айтганда, ҳар бир инсон учун байроғимиз, гербимиз, мадҳиямиз каби қадри бўлиши керак. Шубҳасиз, миллитимиз байроғини қўқларга кўтарган, миллият ифтихорига айланган, шу азиз заминнинг порлоқ келажиги йўлида ўқийтган, меҳнат қилаётган ёшлар кўпчилигини ташкил этади. Аммо, табиатан ҳамма бир хил қобилият ва инсоний хислатларга эга бўлмаганидек, ёшлар орасида ҳам ҳар хил фикрловчи, ҳар хил муҳитда тарбия топган, ўзининг билим олишда конституциявий ҳуқуқидан унумсиз фойдаланаётган ёшларни ҳам учратиб мумкин. Гоҳида қимматли вақтини беҳуда ишларга сарфлаётган, умрдек олий қадриятни қадрга етмайдиган айрим масъулиятсиз ёшларни кўрганда киши қалбига қандайдир ачинаши ҳисси уйғонади. Чунки имконият ва ишонч бор жойда, албатта, шунга яраша масъулият ҳам бўлиши керак. Ҳаёт бугун ҳам биримиздан ана шундай шикоят ва фидойиликни талаб этмоқда. Гап ватанпарварлик, фидойилик ҳақида бораркан,

Nuqtai nazar

Ҳуқуқ ва бурч тушунчалари инсоният жамиятининг барча узвларини бир-бирига чамбарчас боғлаб туради. Бошқача айтганда, барқамол инсон ҳаётининг турли жаҳаларидаги хатти-ҳаракатлари ҳуқуқ ва бурч доирасида содир бўлади. Шунинг учун ҳам мутараққий жамиятларда ҳуқуқий маданиятни юксалтиришга алоҳида эътибор бериллади.

Ўзликни англаш

у ҳуқуқ ва бурч ўйғунлигини тақазо этади

Айни пайтда ҳуқуқий маданият ва бошқариб борилади. Аммо бурч масаласида бундай дея олмаемиз. Сабаби — бурч ҳам ҳуқуқий, ҳам ахлоқий категориядир. Маълумки, ҳар қандай давлатда ҳуқуқчи муҳофаза қилувчи идоралар мавжуд бўлади. Шунингдек, маъмур идоралар юридик ёки жисмоний шахсларнинг мажбуриятлари, масъулияти ёки жавобгарликларининг бажарилишини таъминлаш бўйича саъй-ҳаракат қўришга мажбур бўлиши керак. Шунингдек, маъмур идоралар адо этилишига батамом масъул бўла олмади. Чунки бурчга содик бўлиш ҳар бир инсоннинг иймон-эътиқоди, тарбияси, виждон амри каби жуда кўп субъектив ҳолатларга ҳам боғлиқдир. Шу жиҳатдан олганда, ҳатто ҳуқуқ тушунишига қараганда ҳам бурч тушуниши хусусида жамият ва инсон ҳаётининг турфа кўринишларида муҳокама юритиш, баҳсга киришиш мумкин.

Дарҳақиқат, ҳуқуқ ва бурчга нисбатан муносабатига қараб кишиларнинг хатти-ҳаракатлари, фаолиятлари га баҳо бериш мумкин. Ҳуқуқшунослик илмида фуқаро билан фуқаро, фуқаро билан жамоа, фуқаро билан давлат, давлат билан давлат ўртасидаги ҳуқуқий муносабатлар ҳам жиҳатдан таъриф ва тасниф этилган. Бу муносабатлар белгиланган қоидалар асосида тартибга солинади ва бошқариб борилади. Аммо бурч масаласида бундай дея олмаемиз. Сабаби — бурч ҳам ҳуқуқий, ҳам ахлоқий категориядир. Маълумки, ҳар қандай давлатда ҳуқуқчи муҳофаза қилувчи идоралар мавжуд бўлади. Шунингдек, маъмур идоралар юридик ёки жисмоний шахсларнинг мажбуриятлари, масъулияти ёки жавобгарликларининг бажарилишини таъминлаш бўйича саъй-ҳаракат қўришга мажбур бўлиши керак. Шунингдек, маъмур идоралар адо этилишига батамом масъул бўла олмади. Чунки бурчга содик бўлиш ҳар бир инсоннинг иймон-эътиқоди, тарбияси, виждон амри каби жуда кўп субъектив ҳолатларга ҳам боғлиқдир. Шу жиҳатдан олганда, ҳатто ҳуқуқ тушунишига қараганда ҳам бурч тушуниши хусусида жамият ва инсон ҳаётининг турфа кўринишларида муҳокама юритиш, баҳсга киришиш мумкин.

Huquqiy savodxonlir sari

Тошмат бобо чойхонада дўстлари билан суҳбатлашиб ўтириб, тенгдош Ризвон холининг вафот этганию, энди унинг қизи невараси билан марҳумдан мерос қолган уйни талашиб, жанжаллашиб юришганини эшитиб қолди. Гапга қараганда, уй-жойнинг асосий қисми Ризвон буванинг қизига қолганмиш. "Шу уйда катта бўлганман, бувимдан уй-жой фақат менга қолади", деб ўйлаб юрган неварани ҳозир онаси билан сен-менга бориб ўтирганимиш.

ТОШМАТ БОБО ВАСИЯТНОМА ЁЗДИ...

Бундан кўп йиллар бурун Ризвоннинг қизи эрга тегиб, эридан ажралиб бир қизи билан онасиникига қайтиб келганди. Кейин қизини онасига қолдириб, ўзи бошқа бировга турмушга чиқиб кетган. Ана шу қиз турмуш қуриб, эри ва вояга етиб қолган болалари билан Ризвон буваининг ҳовлисида яшашаркан.

— "Аслида Ризвон уйини кимга қолдириш керак экан? — сўради Тошмат бобо. — Албатта, неварасига-да, ўзи боқиб катта қилган, фарзандидек бўлиб қолган қизининг қизига. Чирғоғимни ёқиб ўтириди, деб ўйлаган бўлса керак, — деди Аҳмад бобо. — Невараси турмушга чиққан, эри ичкўб бўлиб шу эрга келган. Невара уй менга қолади, деб ўйлаган. Худо раҳмат қилгур Ризвон тирлигида васиятнома ёзиб қолдирмаган экан-да, — деб сўзини давом эттирди Аҳмад бобо. — Ҳа, икки энлик қозғони нотариусда тасдиқлаб қўйганда-ку, олам гулистон, уй-жой наварога қоларди. Она билан қиз сан-манга бориб ўтирмасди. Тошмат бобо уйига хомуш қайтди. Дунёнинг ишларини қаранг: шундай икки-чирқилари ҳам бор экан-да. Бундоқ ўйлаб

иш ҳақининг 5 фоизи мижоридега банкка давлат боқи тўланади, деб тушунтирди Бобога ва васиятноманинг фуқаролар ўқиши учун деворга илб қўйилган намуна нусхаларини кўрсатди. Бундан ташқари, нотариус Тошмат бобога махфий васиятнома қолдириши ҳам мумкинлигини айтди. Бундай васиятномани фуқаронинг ўзи шахсан ёзиб келиб, уни ҳатто нотариусга ўқитмасдан гувоҳлар иштирокида конвертга солиниб елимлайди, конвертга гувоҳлар исм-фамилиялари, доимий яшаш жойларини ёзиб қўйилар. Гувоҳлар томонидан имзоланган бу конверт гувоҳлар ва нотариус иштирокида бошқа конвертга солиниб елимланади ва унинг устига нотариус тасдиқловчи ёзуви ёзиб қўяди. Нотариуснинг тушунтиришларини қизикиб тинглаган Тошмат бобо ўзча махфий васиятнома қолдиришга қарор қилди. Васиятноманинг намунасини синчиқлаб ўқиб, унинг қай тартибда ёзилишини билиб олди. Эртасига эса паспортини чўнтагига солиб, икки дўстини ёнига олиб нотариус хузурига йўл олди...

Р.ҲАҚБЕРДИЕВА

Davr va biz

"INTERNET" VA ЁШЛАР

Таълим тизимини ислоҳ қилиш, уйи замон талаби даражасига кўтариш ҳозирги даврнинг энг муҳим талабларидан биридир. Шу сабабли ҳозирги кунда барқамол шахсни замонавий педагогик технологиялар асосида ўқитиш долзарб масала ҳисобланади.

ришга ва билим даражасини оширишга ёрдам беради. Ҳозирги кунда «INTERNET» бутун дунё билан боғланувчи глобал тармоқ ҳисобланади. Бундан ташқари, «INTERNET», — инфрадоира бўлиб, унинг ёрдамида турли хил ахборотлар қабул қилинади, узатилади ва бошқарилади. Барамол шахсни тарбиялаш жараёнида, ҳуқуқшунослик соҳасида «INTERNET»дан фойдаланиш усуллари яхши самара бермоқда. «INTERNET» технологиясида ахборот олиш ва юристанлар билан мулоқот қилиш талабанинг ақлий хусусиятларини ривожлантиради ва унинг «INTERNET»га бўлган қизиқишларини оширади. Шу ўринда айтиб ўтиш жоизки, «INTERNET»дан фойдаланишнинг салбий томонлари ҳам бор. Бунга турли хил ўйинлар ва одоб-ахлоққа зид суратларни мисол келтириш мумкин. Демак, «INTERNET»нинг фақат ижобий хусусиятларидан фойдаланиш лозим.

Хусан ЭЛМУРОДОВ, талаба

Табиат мўъжизаси

XXI АСР НАФАСИ

воқеалар, хабарлар, тафсилотлар

"АБУ ГРЕЙБ" ЁПИЛАДИ
"Рейтер" ахборот агентлиги тарқатган хабарларга таяниб айтилган бўлса, яқин уч ой ичида Ироқ пойтахти Богдод шаҳрида жойлашган Абу Грейб қамқоқхонаси ёпилади. Бу ерда сақланаётган 4500 нафар маъбус Ироқдаги бошқа ахлоқ тузатиш муассасаларига кўчирилади. Ушбу қамқоқхона Саддам Ҳусайн даврида ҳам Ироқдаги энг машҳур қийноқ усуллари қўлланилган муассасалардан бири ҳисобланган. Оммавий ахборот воситаларида эълон қилинган маъ-

ИМПИЧМЕНТ ЭЪЛОН ҚИЛИНАДИМИ?

"РИА Новости" ахборот агентлиги тарқатган хабарга кўра, 13 март куни АҚШ президенти Жорж Бушга нисбатан импичмент эълон қилиниши мумкин. Аниқроқ айтганда, АҚШ Сенати ушбу масалага дахлдор резолюцияни муҳокама қилади. Бу айболо сабаблари Жорж Бушнинг ўзаро телефон сузлашувларини суд ҳукмига, яширин равишда эшитишга рухсат бергани билан изоҳланади.

Резолюция муаллифи, сенатор Расселл Файнголдиннинг таъкидлашича, Президент бирор-бир дастурга рухсат беришдан аввал масъулиятни ҳис этиши ва бу дастур ҳеч қачон қонунга хилоф бўлмаслиги, шунингдек, аҳоли орасида қонунга нисбатан ишончсизлик уйғотмаслиги лозим. Унинг айтишича, "президент ва унинг маъмурияти кунини бузган бўлса-да, уларнинг бу ҳаракатини оқлайдиган барор-бир асосли далил кўрсатишгани йўқ". Изоҳ: АҚШ тарихида бу ягона ҳодиса эмас. Чунки 1834 йилда президент Эндрю Жексонга нисбатан ҳам импичмент қўлланилган.

ЎГРИ ҚЎЛГА ТУШДИ

Ўтган ҳафтанинг пайшанба куни Мэриленд штати полициячилари томонидан 45 ёшли Клод Аллен ўғирлик устида қўлга олинди. У дўконларнинг биридан 5 минг АҚШ доллари тенг товар моддий бойликларини ўғирлаганида айбланмоқда. Гувоҳлардан бирининг айтишига қараганда, Аллен аввалига бўш тўрхалтага дўконда маъжуд бўлган махсусотларни жойлаган. Кейин дўкон пештахтасига бориб, ўз ёнида бўлган махсусотларнинг пулини қайтаришни талаб қилган. Аллен шу тариха атрафдаги дўконлардан 5 минг АҚШ доллари тенг махсусотларини ўғирлаган. Энг қизиғи, Клод Аллен АҚШ президенти Жорж Буш маъмуриятида ички сиёсат бўйича маслаҳатчи лавозимда да хизмат қилган. У отган обда номалум сабабларга кўра ўзи эгалаб турган лавозимини ташлаб кетган.

ЎҚУВЧИЛАР ҲАМ ИШ ТАШЛАЙДИМИ?

"ИТАР-ТАСС" ахборот агентлиги тарқатган хабарларга кўра, Францияда ҳамон иш ташлашлар давом этмоқда. Миллий касаба уюшмаси фаоллари мактаб ўқувчиларини ҳам оммавий норозиликларда қатнашишга чакирмоқда. Фаолларнинг хоҳишича, ўқувчилар машғулотларга қатнашмаслиги ёки ўқув биналарини қамал қилиши лозим бўлади. Лекин Франция бош вазири Доминик де Вильпен ушбу ҳаракатлар қандай натижа билан туғатишдан қатъи назар, қонун ўз кучида қолишини эълон қилди. Шу билан бирга, у қонунга айрим ижтимоий кафолатларни ҳам кириштиришга ваъда берди. Интернет материаллари асосида Ислон ҲАМРО тайёрлади

Агар оила қуриш ниятида бўлган йигит-қизларга эътибор берсангиз, уларнинг кўнглида бир дунё орзу-умид жўш ураб турган бўлади. Жумладан, икки ёш оила курғач, тинч-тотув яшаш, ширин-шаркар фарзанд кўриш ва уларни тарбиялаш ҳақида ўйлашади.

Албатта, орзуга айб йўқ. Зотан, инсон ҳаммаси некин ниятлар билан яшайди.

Қўнлик Зарифжон Мамақонова ва Олтиной Комилова (исм-шарифлари ўзгартириб берилмоқда)лар ҳам ана шундай ниятлар билан ахду-паймон қилиб, оила қуришганди.

Авалгига улар туғпа-туяк ҳаёт кечирмади. Бу орада оилада икки фарзанд дунёга келди. Таомилга кўра, оиланинг ёши улларни иккинчи фарзанд — ўғилга яқин ният билан Бахтиёр деб исм қўйди. Содик ота набирасини илк марта кўлга олганда "ҳаётимнинг давомчилари яна биттага кўлайди", дея яратганга шукрона айтди. Бирок Бахтиёр улгайган сари оилани ҳиловат кўтарилиб борди. Анжирок айтганда, Зарифжон билан Олтиной бир-бирларини тушуниши сира истамай, арзиманган баҳона тўғайли ҳам жанжаллашиб қолишарди. Уларга ота-она, қавму-қариндosh, маҳалла-қўйнинг панду-насихатлари ҳам кор қилмади. Йўқса, фарзанд тузилган, оила кўрғони янада мустаҳкамлашни, ота-она уларнинг келажаги ҳақида қай-қуриши керак эди.

Афсуски, Бахтиёр олти ёшга етганда оила бузилиб кетди. Шундан сўнг Зарифжон тез орада бошқа аёлга уйланди-ю, хотини билан ўғлини буткул унутиб юборди. Табиийки, бу ҳолат Олтинойни қийин ахлоқга солиб қўйди. Тиричилик ва рўзгор ташвишлари азалдан отанинг зиммасида бўлган.

ОТА-ОНА МЕҲРИ

у фарзанд қалбининг шамчироғидир

Бора-бора она-боланинг аҳоли оғирлаша оғирлашдики, ўнганмади. Оқибатда Олтиной фарзандини шаҳардаги 12-сонли "Меҳрибонлик уйи"га топширди.

Аммо у бундай йўлни фақат чорасизлик тўғайли танламагани кейинчалик маълум бўлди. Нега деганда, у Бахтиёрни "Меҳрибонлик уйи"га топширган, унинг ҳолидан хабар олиб туришни хаёлига ҳам келтирмади. Моддий жиҳатдан таъминлашни қўя туринг, ҳатто фарзандини туғилган кунда ҳам йўқлаб бормади. Бир сўз билан айтганда, ўзининг оналик бурчини унутиб қўйди...

Иккинчи мисол. Имомали Холиқов ва Муслима Холиқовалар ҳам фарзандлари Исқандарни Бахтиёрнинг қўйи-га солиб қўйишди. Улар Исқандардан аввал Муслима исми қиз фарзанд ҳам қўришган. Лекин опа-ука туғилишдан ҳам эр-хотинни бир-бирлари билан боғлаб туролмади. Имомали болаларини хотинига қолдириб, ажраш-

ди-ю, қайтиб қорасини кўрсатмади.

Шундан сўнг Муслима фарзандларини бир ўзи тарбиялай бошлади. Аммо аёл киши эмасми, барибир оқина эканлиги билинди. Қисқаса, у пул топширинг осон йўлни қидириб, жиноятга қўл урди. Устига устак, ана шу вақтга келиб, Муҳлисани шаҳардаги

махсус тартибли таълим муассасасига топширди. Чунки ота тарбиясини қўрмаган қиз яхшигина безорига айланганди-да... Муслима бундан 7 йил муқаддам гиёҳвандлик моддалар савдоси устида кўлга олинди ва 6 йил муддатга озодликдан маҳрум қилинди. Энди бечора Бахтиёрнинг ўшандеги аҳолини бир тасаввур қилиб кўринг-а. Кўп ўртмай бувиеси Манзура хола уни ҳам "Меҳрибонлик уйи"га олиб бориб жойлаштирди.

Ҳозир Бахтиёр 16, Исқандар эса 14 ёшга тулди. Яхшиямки, уларнинг бахти балоҳон халқимиз, ҳукуматимиз бор экан. Меҳрибон, фидойи мураббийлар иккисига ҳам ўз фарзандларини сингари қалб қўрларини бағишлаб, вояга етказишарди. Бирок боқийшаринг қўларига дув-дув ёш қўйилиб келди. Шундай кейин, икковлон "Меҳрибонлик уйи"да қолишга рози бўлишди.

Оила кодексининг 79-моддасида "ота-она (улардан бири) ота-оналик мажбуриятини бажаришдан бош тортса, шу жумладан, алимент

Mulohaza uchun mavzu

лима жазодан озод қилинди ҳам. Лекин лоқаб бирор марта Исқандарни йўқлашга "қўли тегмади".

Бу воқеаларни баён қилишдан қўзланган мақсад ота-оналик масъу-

лиятни ҳар бир кишидан фидойиликни талаб қилишни таъкидлашдир. Шунингдек, ота-оналик бурчи ўш вақтда тўлиқ адо этилмаса, бу бир қатор ҳуқуқий оқибатларни ҳам келтириб чиқаради. Жумладан, яқинда Қўқон шаҳар прокуратураси фуқаролик ишлари бўйича Қўқон туманлараро судига даъво ариза киритиб, Зарифжон ва Олтиной ҳамда Муслимани ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилишни сўради.

Суд мажлисида Зарифжон билан Олтиной ҳам, Муслима ҳам ўз айбларини тўлиқ тан олишди ва ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум этишларига рози эканликларини билдиришди. Бу бағиритош инсонлар кўрсатма бераётган маҳали Бахтиёр билан Исқандарнинг қўларига дув-дув ёш қўйилиб келди. Шундай кейин, икковлон "Меҳрибонлик уйи"да қолишга рози бўлишди.

Оила кодексининг 79-моддасида "ота-она (улардан бири) ота-оналик мажбуриятини бажаришдан бош тортса, шу жумладан, алимент

тўлашдан бўйин товласа, ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилишга асос бўлади", дея қайд этилган. Ана шу асосларга таянган суд ҳақар прокуратурасининг даъвосини қаноатлантириб, юқоридеги шахсларни ота-оналик ҳуқуқидан маҳрум қилиш, фарзанд 18 ёшга тулганга қадар оёлик даромадларининг тўртдан бир қисми миқдориди нафақа ундириш, болаларининг туғилганлик ҳақидаги гувоҳномаларига тегишли ўзгаштириш қиритиш ҳамда шаҳар ҳоҳимлиги ҳузуридаги васийлик ва ҳоҳимлик кенгаши томонидан уларга васий белгилаш юзасидан ҳал қилув қарори қабул қилди.

Бу воқеа кишини бахтиёр мушоҳада юритишга ундайди: Ҳўш, одам боласи бу дунёда нима учун яшайди? Унинг мақсад-маслаги нималардан иборат?..

Хулоса ўрнида шунини айтиш керакки, аслида инсон бу ҳаётда ўзидан кейин муносиб зурриёт қолдириш, савоб амаллар қилиш, йиқилганни сўяб, қоқилганини бошини силлаш учун яшайди. Ақисинча йўл туғилган эса инсон аталмиш улуг номада доғ тушириб, эл орасида шарманда ўш шармисор бўладилавер. Ўз фарзандларини маҳрум қилишни аяган мақоламин "қарамон"ларининг ҳам бугун эларо юзлари шувит. Эеро, юзшувитлик ҳар қандай тавқи-лаънатдан оғирроқ юқдир.

Мунаввархон УСМОНОВА, ХУҚУҚШУНОС, ХУРИШД СЎЛТОНОВ, "Инсон ва қонун" муҳбири

Rang-barang olam

526 ЙИЛЛИК СИР ОЧИЛДИ

Оддий сўзлашувда "жиноят жаозасиз қолмайди", деган иборани жуда кўп ишлатамиз. Лекин шунга қарамасдан айрим "хом сўт эмган банд"лар жиноятга қўл урадилар ва ақсарият ҳолларда қилмишлари ҳеч қачон очилмаслигига хомтама бўлишди. Аслида эса бундай эмас. Жиноят содир этилди, албатта, эртами, кечми барибир очилди. Куйидеги воқеа ҳам ушбу фикримизнинг исботи бўлади, деб ўйлаймиз.

Яқинда италиялик мутахассислар бундан 526 йил муқаддам содир этилган жиноятни очинди.

Келинг, аввал оз берган жиноят ҳақида қисқача тўхталиб ўтайлик.

Тарихдан маълумки, 1478 йилнинг 26 апрелида ёлланган қотиллар ака-ука княз Жулиано ва Лоренца Медичиларнинг ҳаётига суиқасд қилди. Натижада княз Жулиано Медичи ҳалок бўлади ва бахтли тасодиф тўғайлигина княз Лоренца Медичи омон қолади.

Кейинчалик у Флоренция ҳукмдорига айланади ва унинг охиригача ҳукмронлик қилади. Тарих китобларида княз Лоренца Медичининг исми-шарифи ёнига унга халқ томонидан қўйилган "Ажойиб Медичи" лақаби қўйиб ёзилди.

Яна мавзуга қайтсак. Хуллас, жиноят содир этилиб, Жулиано Медичи қурбонга айланади ва ёлланма қотиллар яширишига улгуради. Албатта, ушбу қотиллик ўша даврда ҳам, ундан кейин ҳам қайта-қайта текширилган, ёлланма қотиллар, уларнинг ортида турган кимсаларнинг қирди-қорларини фoш этишга уринишлар бўлган. Лекин ушбу ишни охиригача етказиш ҳеч кимга насиб этмаган.

Бир қатор тарихий ҳужжатларда ушбу қотилликнинг ортида ўша даврдаги Рим папаси Сикст IV (у тарихда Франческо дела Ровере исми-шарифи билан машҳур бўлган) турганлиги ҳақида сўз боради. Сикст IV авлиё Пётрдан сўнг 1471 йилдан то 1484 йилга қадар Рим папаси бўлган. Тахминларга кўра, у ўз жиани Жироламо Рибарининг

"кељахаги"ни ўйлаб, унинг йўлига гоғ бўлиши мумкин бўлган рақиблар — ака-ука Медичилардан қутулмоқчи бўлган. Лекин қўнчилик тарихчи ва ҳуқуқшунослар бу айбловни "бундан кимга фойда", деган фараз билан инкор этиб келганлар.

Ҳақиқатда ҳам, дин раҳнамоси бўлган Сикст IV нинг қотиллик қилиши ёки қотил ёллагани ҳеч бир асос бўлмаган.

Лекин бунга қарамай қотиллик содир этилган, демаски, кимдир бу қотилликнинг ортида тургани рост эди. Мана орадан беш асрдан кўпроқ вақт ўтиб, италиялик тарихчи олим Марчелло Симонетта ушбу саволга жаоб топди.

Марчелло Симонетта буоқ рассом Рафал туғилган Урбино шаҳрининг ҳудудий кутубхонаси архивидан ўрта асрларга тааллуқли бир қанча эски ҳужжатларни топиб олди.

Тарихчи ушбу ҳужжатларнинг орасидан махфий код билан ёзилган бир мақтуб қўзқитириб қолади. Ниҳоят, узоқ уринишлардан сўнг Марчелло ушбу мақтубни ўқишга муваффақ бўлди.

Маълум бўлишича, ушбу мақтуб Римга Урбун князликдан жунатилган бўлиб, унда ака-ука Медичиларни қачон, қаерда ва ким томонидан қай йўсунда ўлдрилиши аниқ-тиник кўрсатиб берилган экан.

Мақтубни эса Урбун князлик ҳукмдори герцоғ Урбино Федерико ди Монтефельтро имзолаган. Демакки, қотилларни ҳам айнан ана шу герцоғнинг ўзи ёллаган.

Ўзингиз гувоҳ бўлганингиздек, орадан ўтган асрлар силсиласи ҳам ушбу жиноятнинг изини ёпиб кета олмади. Ахир, яқин-яқингача Италия тарихида герцоғ Урбино Федерико ди Монтефельтронинг исми-шарифи ҳурмат билан тилга олинарди. Унинг машҳур рассом Пьеро дела Франческо томонидан чизилган сурати тарих музейида сақланар эди. Унинг қотилиши фoш этилган эса италиялик мутахассислар герцоғга нисбатан қандай муносабатда бўлиши билмай бошлари қотган...

ЎЗИГА МИЖОЗ ҲАЙДОВЧИ

Ҳаёт қизиқ-да, баъзан кишининг ўзига ўзи хизмат кўрсатишига тўғри келиб қолар экан. Айниқса, бундай ҳодиса ҳайдовчилар билан содир бўлса, одамга жуда галати туюлар экан. Яқинда кишиневлик ҳайдовчи Д. Григорий ана шундай воқеани бошидан кечирди.

У тунги навбатчиликда сўнгги мижозни айтган манзилга элтиб қўйгач, уйига қайтар чоғида машинада ўзи йўловчига айланишини хаёлига ҳам келтирмаган бўлса керак. Ҳаммасидан ҳам унга алам қилгани автотомашинанинг юкхонасида кетгани эди.

Хуллас, икки ёш йигит Григорийдан ўзларини шаҳар ташқарисидеги қишлоққа элтиб қўйишни илтимос қилишарди. Манзил

га яқинлашган чоғда йўловчилар гуё тўсатдан қира ҳақини тўлаш учун кўлар экан. Айниқса, бундай ҳодиса ҳайдовчилар билан содир бўлса, одамга жуда галати туюлар экан. Яқинда кишиневлик ҳайдовчи Д. Григорий ана шундай воқеани бошидан кечирди.

У тунги навбатчиликда сўнгги мижозни айтган манзилга элтиб қўйгач, уйига қайтар чоғида машинада ўзи йўловчига айланишини хаёлига ҳам келтирмаган бўлса керак. Ҳаммасидан ҳам унга алам қилгани автотомашинанинг юкхонасида кетгани эди.

Хуллас, икки ёш йигит Григорийдан ўзларини шаҳар ташқарисидеги қишлоққа элтиб қўйишни илтимос қилишарди. Манзил

Mitti maslahat

Махсулот тақсимотида оид битимлар замирида хорижий инвесторларни жалб қилиш назарда тутилгани боис улар мамлакатимиз иқтисодиётини ривожлантиришда салмоқли ўринга эга.

МАҲСУЛОТ ТАҚСИМОТИГА ОИД БИТИМ

"Махсулот тақсимотида оид битимлар тўғрисида"ги қонуннинг 3-моддасида махсулот тақсимотида оид битим шартнома ҳисоблангани қайд этилган. Ушбу шартнома мувофиқ ҳақ олиш асосида ва муайян муддатга чет эллик инвесторга битимда кўрсатилган ер қабри участкасида қонларни аниқлаш, қидириш ва фойдали қазилмаларни қовлаб олиш ҳамда шулар билан боғлиқ ишларни олиб бориш учун мутлақ ҳуқуқлар беради, инвестор эса мазкур ишларни ўз маблағлари ҳисобига ва таваккал қилиб амалга ошириш мажбуриятини олади.

Мазкур қонуннинг 16-моддаси, 1-қисмига мувофиқ, давлат инвесторнинг шартномада назарда тутилган ишларни бажариш учун қилган харажатларни қоплашга қаратилган компенсация махсулотини, шунингдек, фойдага қолган махсулотнинг битим шартларига мувофиқ инвестор улуши ҳисобланувчи қисмининг инвесторга мулк қилиб беради, яъни шартнома шартларига мувофиқ инвесторга ажратилган ишлаб чиқарилган махсулотнинг қисми мулк ҳуқуқи асосида унга тегишли бўлади. Инвестор учун ушбу қонунда назарда тутилган ҳисса компенсацияга қаратилган махсулот қисмининг ва битим шартларига асосида унга ажратилган махсулотнинг фойда қисмидан оладиган ҳисса-

сини билдиради. Ушбу эс-латилган мулк ҳуқуқи инвесторнинг махсулотни тасарруф қилиш ҳуқуқини ҳам билдиради, яъни инвестор махсулотни ҳеч қандай чеклашларсиз олиб чиқиб кетиш ҳуқуқига эга бўлади. Қонуннинг 16-моддаси, 2-қисмига кўра, битим шартларига мувофиқ инвесторнинг мулкига ўтадиган махсулот ҳеч қандай чеклашларсиз Ўзбекистон Республикасида қонун ҳужжатлари билан таъминланган вази-ятларга нисбатан қонунда назарда тутилган фақулдада ҳолатлар бундан мустасно бўлиб, ушбу ҳолатлар "Ўзбекистон Республикасининг ташқи иқтисодий фаолияти тўғрисида"ги қонунда белгилан қўйилган.

Мазкур қонуннинг 20-моддасига биноан, Ўзбекистон Республикасида қонун ҳужжатлари билан таъминланган вази-ятларга нисбатан қонунда назарда тутилган фақулдада ҳолатлар бундан мустасно бўлиб, ушбу ҳолатлар "Ўзбекистон Республикасининг ташқи иқтисодий фаолияти тўғрисида"ги қонунда белгилан қўйилган.

Мазкур қонуннинг 20-моддасига биноан, Ўзбекистон Республикасида қонун ҳужжатлари билан таъминланган вази-ятларга нисбатан қонунда назарда тутилган фақулдада ҳолатлар бундан мустасно бўлиб, ушбу ҳолатлар "Ўзбекистон Республикасининг ташқи иқтисодий фаолияти тўғрисида"ги қонунда белгилан қўйилган.

— Ўзбекистон Республикасининг маданий меросини сақлаш; — Маданий бойликларни ноқонуний олиб чиқиш, олиб кириш ва уларга бўлган мулк ҳуқуқларини бошқача ўтказишдан ҳимоя қилиш; — Ўзбекистон Республикасининг тўлов балансини сақлаш; — Ўзбекистон Республикасининг халқаро мажбуриятларини бажариш; — тиклаб бўлмайдиган табиий ресурслар тугатилишининг олдини олиш; — Ўзбекистон Республикасининг бошқа манфаатларини ҳимоя қилиш каби мақсадларда товарлар экспорт, импортни тақиқлаш ҳамда чеклаш ҳаракатларига йўл қўйишни мумкин.

Мамлакатда фақулдада вази-ятлар юзага келган тақдирда, давлат қандай ўттиз кун олдин инвесторни хабардор қилиб, махсулотнинг зарур қисминини олиш ҳуқуқига эга. Бу ҳолда махсулотни олиш ва инвесторнинг эҳтимол тутилган зарарларини қоплаш шартномада белгилан қўйишни лозим.

Хулоса сифатида айтиш мумкинки, қонунда Ўзбекистон махсулот тақсимоти шартлари асосида фаолият юритаётган хорижий инвестор тақсимоти шартлари бўйича тегишли бўладиган мулкнинг ҳиссаси аниқ ва равшан белгилаб қўйилган. Шавкат АҲМЕДОВ, ТДЮ магистранти

Баҳор ифори

ЭЪЛОН!

Новоий вилоят адлия бошқармаси Учқудуқ ва Қизилтепа туман давлат нотариал идораларидаги биттадан бўш давлат нотариус лавозимини учун танлов эълон қилади

- Танловда нотариал фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензияга эга бўлган олий юридик маълумотли, Ўзбекистон Республикаси фуқаролари иштирок этишлари мумкин.
- Давоғорлар танлов газетда эълон қилинган кундан бошлаб, бир ой муддатда Новоий вилоят адлия бошқармасига мурожаат қилиши мумкин.
- Давоғорлар куйидаги шартларни тақдир қилиши лозим: 1. Нотариат бўйича Малака комиссияси номидан ариза; 2. Паспорт нусخаси; 3. Беағланган шахлда тўлдирилган шахсий варақча; 4. Меҳнат дафтарчасининг нотариал тасдиқланган нусха-си; 5. Нотариал фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензиянинг нотариал тасдиқланган нусхаси;
- 6. Нотариал фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензияга эга бўлиб, лекин уч йил мобайлида нотариус лавозимига иш бошлаган фуқаро қайта малака имтиҳонини топширишига ҳақида малака комиссиясининг қароридан қўчирма.

Ҳужжатлар 2006 йилнинг 2 апрелигача қабул қилинади. Мурожаат учун манзил: Новоий шаҳри, Матвиенко кўчаси 4-қав. уй. Маълумотлар учун телефон: 223-01-38, 223-95-90.

Баъзи кимсалар йўлдан адашса, шайтоннинг гапига кирдим, дея баҳона қилади.

Қизилтепа туманида яшовчи Тоҳир Раҳимов ана шундайлар тонфасидан чиқиб қолди.

Тоҳир ҳамтовоклари билан улфатчилик чоғида товланмачилик орқасидан жарақ-жарақ пул топаётган ашаддий жиноятчилар тўдаси ҳақидаги чет эл видеофильмини берилиб томоша қилди. Шунда фильм қаҳрамоннинг ўрнига ўзини қўйиб кўрди. Айниқса, бугун чўқур хаёлларга берилиб кетди. Кўз олдида мўмайгина текин пуллар гавдаланди. Ўзим бир уриниб кўрмоқчи бўлди. Ахир, атрафида каттагина бойликка эга пулдорлар, тadbиркору амалдорлар кўп-кў! Охири уйлай-уйлай, шайтоннинг гапига қулқол солди.

У дастлабки операцияни "Ўзбекистон" ширкат ҳўжалигида яшовчи "Режайли" хусусий савдо ишлаб чиқариш корхонаси раҳбари Фахриддин Турдиевдан бошламоқчи бўлди, уни обдан нишондан олди. Тоҳир қишлоқдошидан мўмай пул ундирмоқчи бўлди. У ўғлининг сумқасидаги математика дафтаридан икки варағини йиртиб олди. Қоғозни олдига қўйиб, бироз ўйланди. Кўз олдида даста-даста бели бўкилмаган пуллар келди. Фахриддин Турдиевнинг номига тақдидли хат ёзди. Унда 1,5 миллион сўм пулни "Ўзбекистон" ширкат ҳўжалигининг чўл қисмига яқин асфальт йўлдан 50 метр жойга элтиб қўйишни, агар айтан шарт амалга оширилмаса, Ф.Турдиевнинг

САРОБГА АЙЛАНГАН ОРЗУ

СУД ОЧЕРКИ

ган жойга етиб келди. Йўл чеккасида Тоҳир қўйган ва арақ ишлаши оғзига текиб қўйилган хатни олиб кетди. Тоҳир шундан сўнг 10 дақиқалардан кейин велосипедида қишлоғига қайтди.

Тоҳир иккинчи тақдидли хатини ҳамқишлоғи, "Ўзбекистон" ширкат ҳўжалиги раиси Истам Раҳимов оиласига йўллади. Ҳўжаликнинг Баландғирдйен қишлоғида яшовчи Истам Раҳимов 2005 йилнинг 22 ноябр кунини эрталаб хатни борди. Шу кунини кеч соат саккизларда уйига қайтди. Уйда турмуш ўртоғи ва фарзандларининг қўрқудан йўғлаб ўтирганини устидан қидди. Улардан бунинг сабабини суриштирди. Истам акага конвертни тутқазиди. Конверт

иқидида қоғозда эса ўша тақдидли, ваҳимали гаплар ёзилган. Унда И.Раҳимовдан икки кун муддат ичида 1,5 миллион сўм пулни айтилган манзилдан етказиш, акс ҳолда катта қизининг ноумини топташ ва яна 10 миллион сўмга тушасан, деган ёзувлар битилган эди. Милциячи ёки бошқа бирор-бир маъмурий идораларга сездирмаслик ҳақида ҳам қатъий

оғохлантирилган эди. 23 ноябр кунини И.Раҳимов Қизилтепа тумани икки ишлар бўлимига бориб, ариза билан мурожаат қилди. Шу кунини туман икки ишлар бўлими томонидан товланмачини қўлга олиш учун тезкор тадбир режаси ишлаб чиқилди ва махсус гуруҳ тузилди. Баённома тузилиб, И.Раҳимовга қимбўйи ишлов берилган пулларни белги-ланган манзилга элтиб қўйиш тайинланди.

Истам Раҳимов хатда кўрсатилган жойга келиб, арақ ишлаши ва унинг оғзига тикилган иккинчи хатни олди. Хатда кўрсатилган жойга пакетга солинган пулни қўйди ва келган йўлга жўнаб кетди. Бироздан сўнг Тоҳир ови бароридан келганини англади шеклили, миниб келган велосипеди-ни чўлининг ичкарисига қўйиб, па-

Jinoyat va jazo

кетдаги пулни, белги сифатида қўйилган арақ ишлашини олиб, 200 метр чамаси ортага юрганган сўнг "Тўхта!" деган овозни эшитди. Бирдан саросимага тушди. Сўнг урра қочди. Қочиб қаёққа ҳам борарди?! Икки ишлар ҳодимлари томонидан товланмачи туюққа туширилган эди.

Шайтонга сабоқ бермоқчи бўлган товланмачи Т.Раҳимов 1971 йилда туғилган. Оила-ли, 2 нафар вояга етмаган фарзанднинг отаси. "Ўзбекистон" ширкат ҳўжалигининг "Юқори Майта" қишлоғида яшайди.

Жиноятчи қилмишига яраша жаозасини олди, албатта. Жиноят кодексининг 163-моддаси, 2-қисми билан 5 йил муддатга озодликдан маҳрум этилди. Миллионларни осонликча топмоқчи бўлган орзуси саробга айланди. Энди қандай хатога йўл қўйганини уйлаш учун Тоҳирга вақт етарли бўлади. Аммо оиласи, фарзандлари, қариндошлари учун бу воқеа умр бўйи эсдан қимчайдиган доғ бўлиб қолмайдами? Шу ўринда яна бир мулоҳаза: Тоҳирнинг дўст-биродарлари, оила аъзолари наҳотки унинг бу гаразли ниятини олдиндан сезмаган бўлса?..

Хулоса шунки, бундай воқеалар қайта тақорроланмаслиги учун барчамиз бирдек огоҳ ва ҳўшёр бўлишимиз керак.

Зафар РИЗАЕВ, ХУҚУҚШУНОС, ЁРҚУЛ УМАРОВ, "Инсон ва қонун" муҳбири

ИНСОН ВА ҚОНУН

МУАССИСА: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРАЛИГИ
2003 йил 29 декабрда Ўзбекистон Маълумот ва Аxbорот агентлигидан 078-рақам билан рўйхатга олинган

Бош муҳаррир:

Шодиқул ҲАМРОЕВ

ТАҲРИР ХАЙЪАТИ:

Бўриғот МУСТАФОВЕ, Икхтёр АБДУЛЛАЕВ, Пулат САМАТОВ, Мавжуда РАЖАБОВА, Хуришд СОДИҚОВ

Тахририятга юборилган қўлэмалар ағаларига қайтарилмайди. Муаллифлар фикри тахририят нуктаи назаридан фож қилиши мумкин. Фақт ва далиллар тўғрисидаги умум маъсулият муаллифлар зиммасидадир.

Саيفиддин РАҲИМОВ, Махмуд